

גליון 319

פרשת כי תשא – אשר 'העלוך' מארץ מצרים' או אשר 'הוצאת'?

הרב אביעד מושקוביץ - הישיבה בכוכב השחר

בכל שנה, בהגיע הקריאה בתורה לשבת זו קשה הדבר שאחרי מתן תורה, ותוך כדי בניית המשכן – נופלים לקריאת 'חטא העגל'.

ידועים דברי הרמב"ן המרכז מעט את 'הנפילה', ומסביר כי בני ישראל לא באו להחליף את הקב"ה חלילה, אלא העגל בא להחליף את מנהיגותו של משה רבינו.

אלא שעדיין עלינו לברר מהו התוכן ומהי הכוונה של החלפת משה רבינו חלילה בעגל? איזו הנהגה מוביל משה, ואיזו הנהגה בני ישראל מצפים מהעגל?

אפשר לשים לב גם לשינוי לשון התורה ביניהם – בני ישראל טוענים שהעגל הוא 'אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים', ואילו משה מתקן בסוף הפרשה 'למה ד' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים...!'

מה ההבדל בין 'הוצאה' ל'העלאה'?

הביטוי העלאה ממצרים מופיע גם לגבי איסור אכילת שרצים¹. אכילת שרצים היא דבר בזוי, שאינו מתאים לצלם אנוש. באדם יש באופן טבעי תחושת דחייה מהשרצים, והנפילה לאכילת השרצים היא בעצם נפילה ממדרגה אנושית בסיסית. ביחס לזה מתאים הביטוי 'המעלה אתכם מארץ מצרים', שהתעליתם מתועבות מצרים למדרגה אנושית טובה.

המושג 'הוצאה' לעומת זאת מבטא הגעה למדרגה אחרת לגמרי, כבר לא עוסקים ב'מצרים מתוקנת', מדרגה אנושית מוצלחת ונקיה, אלא מדרגה של קדושה, דבר המתחיל מלמעלה.

משה רבינו מוציא את ישראל ממצרים, מנסה להוליך אותם למקום של קדושה עליונה. הוא עולה להר, ולטענת בני ישראל – 'נתקע' שם! בעיני בני ישראל הנסיון להתעלות למדרגות של קדושה ולהמשיך לחיות בעולם הזה – כשל. ולכן:

"ובעגל אמרו 'אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים' להיות רק אומה טבעית, וזה טעות, שאין צריך כלל ליד ד' להתגלות לזה ואין צריך גם כן ירידה לאנושיות אם לא היה נועד למעמד נכבד ונשגב."²

מין הרב זצ"ל מסביר שתפיסה כזו לא תיתכן. תועבות מצרים אינם תקלה צדדית שיש רק לשפץ אותה קצת למעלה אנושית מתוקנת. הנפילות הגדולות האלו מלמדות אותנו שהעולם שייך למדרגה אחרת, מדרגה של קדושה, ולכן חיים אנושיים רגילים לא יחזיקו מעמד. העולם תובע את הקדושה, ועד שהיא לא תגיע – הוא ייפול בתועבות מצרים וכנען, ובלשון הרב:³

"המורדות שבתולדה האנושית הם לצורך העלייה. לו היה האדם לא עתיד לצמוח במעלה רמה מאד, לא היה יורד גם כן. מצב הטבעי של שבע מצוות בני נח היה מתקבל ונקלט. אמנם הכוחות הם גדולים על כן אינו מקבל מצב של כללים קצרים וצריך להרחיב את חיינו החומריים והרוחניים."

כך מתלונן הקב"ה למשה – 'לך רד כי שחת עמך אשר העלית'. אך משה מתעקש וקובע, זו היא יציאה ולא העלאה – 'למה ד' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת...'

¹ ויקרא יא, מ"ד 'ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ על הארץ: כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים...'

² מין הרב זצ"ל 'צ"ל פנקס יג, פסקה צב.

³ שם